

Lesvoorbeeld van Het Kristal: Muziek!

Passend onderwijs

Titel: Samen muziek maken	Vakken/Leergebieden: muziek	Groep: 6
-------------------------------------	---------------------------------------	--------------------

Portret van de school:

Het Kristal is een wijkcentrum in een nieuwbouwwijk in Apeldoorn. In het centrum zijn naast een viertal scholen ook onder andere een verzorgingshuis, een restaurant, een zwembad, een supermarkt en een kinderopvang te vinden. 'Het Kroonpad' is een school voor speciaal onderwijs aan leerlingen met een lichamelijke- of meervoudige beperking en langdurig zieke leerlingen, 'De Zonnehoeke' is een school voor zeer moeilijk lerende kinderen. Verder zijn er twee basisscholen, 'De Vliegenier' (OBS) en 'De Diamant' (PCBS). Op initiatief van de scholen is de stichting 'Kristal Samen Leven' opgericht.

Er worden één keer per week gezamenlijke muzieklessen gegeven voor de groepen 6 van de vier genoemde scholen. Er is een groep die viool leert spelen en een andere groep leert spelen op de gitaar. Andere leerlingen sluiten aan bij de violisten en gitaristen en wordt er samen muziek gemaakt. De belangrijkste doelen voor deze lessen zijn het samen muziek maken en het leren spelen op een instrument. Vrijwilligers, vakleerkrachten en medewerkers van de bovengenoemde stichting geven de muzieklessen.

Binnen het Kroonpad wordt muziekles gegeven door een vakdocent muziek. Zij verzorgt de scholing muziek voor de leerkrachten en geeft onder andere gitaarlessen, zodat de leerkrachten dit instrument direct kunnen inzetten bij de muzieklessen in de klas. Deze vakdocent geeft zowel binnen- als buitenschools les

aan leerlingen van het Kroonpad en de Zonnehoeke. Na de wekelijkse lessen stromen leerlingen door naar het leerorkest. Samen met het orkest en buurtbewoners worden concerten gegeven.

Naast de lessen kunnen leerlingen ook gebruik maken van een elektronische leeromgeving (ELO). Op deze online muziekschool zijn korte filmpjes te zien waar dezelfde docenten die de les verzorgen een uitleg geven. Door gebruik te maken van de ELO zijn ouders in staat om de vorderingen van de

leerlingen op de voet te volgen. Daarnaast maken therapeuten en leerkrachten gebruik van het aangepaste instrumentarium.

Het project:

De stichting 'Kristal Samen Leven' heeft tot doel om door middel van kunst- en cultuuractiviteiten verbindingen te leggen tussen kinderen met en zonder een beperking.

Meer informatie: <http://www.kristalapedoorn.nl/informatie/6/onderwijs>

Het project van het Kristal is een mooi voorbeeld is van integratie tussen verschillende leerlingen. Daarbij stimuleert het project leerlingen met een beperking om in de vrije tijd muziek te beoefenen.

In onderstaand verslag van een interview wordt de aanleiding van het project nader toegelicht:

"In Apeldoorn ontbreekt het aan structurele mogelijkheden voor muzikale vorming voor kinderen met een beperking bij reguliere kunst- en cultuurorganisaties. Kinderen met een beperking nemen nog niet vanzelfsprekend deel aan reguliere kunst- en cultuur voorzieningen. De instroom bij en doorstroom naar reguliere kunst- en cultuurorganisaties vindt nauwelijks plaats. Hierin wil men verandering brengen door het ontwikkelen van een inclusief instrumentaal muziekaanbod.

Doel is om diverse muziekactiviteiten te gaan opzetten in samenwerking met kunst- en cultuurorganisaties uit Apeldoorn om in de wijk een inclusief muziekaanbod te ontwikkelen voor kinderen met en zonder beperking. Kernwoorden hierbij zijn: ontmoetingen, toegankelijkheid, respect, acceptatie en samen.

Het is een tweejarig gesubsidieerd project genaamd 'Samen muziek maken in het Kristal'. Alle kinderen uit groep 6 van de scholen van het Kristal maken samen muziek en zo brengt het project de kinderen met en zonder beperking samen. Dit gebeurt aan de hand van een methodiek op maat. De kinderen ontmoeten elkaar zowel in het echt als binnen de speciaal ontwikkelde elektronische leeromgeving. Het aanbieden van muzieklessen in groepen waarbij leerlingen met en zonder een beperking samen een instrument leren bespelen is erg succesvol. Er ontstaan mooie contacten tussen de leerlingen en er is steeds meer begrip voor elkaar. Belangrijk hierbij is dat de groepen niet te groot zijn. Daarom is men momenteel bezig om een aantal extra vrijwilligers (met afstand tot de arbeidsmarkt) in te laten stromen. Ook zijn er ouderen uit het complex (MFC Kristal) als vrijwilliger betrokken bij dit project.

De doelstellingen van het project zijn:

- 1- Inclusie bevorderen d.m.v. instrumentale muzieklessen en structurele ontmoetingen. Verbindingen leggen tussen kinderen met en zonder beperking.*
- 2- Met behulp van (studenten) ArtEZ een methodiek op maat en een elektronische leeromgeving ontwikkelen om de inhoud en betaalbaarheid (ook voor kinderen in de toekomst) te kunnen waarborgen.*
- 3- Sociale cohesie en vrijwillige inzet bevorderen tussen mensen, organisaties en bewoners in het Kristal, (leerlingen speciaal en regulier onderwijs, bewoners met zorg) en de bewoners van Zuidbroek, een wijk in opbouw.*
- 4- Het project heeft na 2 jaar een organisatorische inbedding bij de diverse kunst- en cultuurorganisaties in Apeldoorn en de inclusieve opgezette muziekactiviteiten blijven plaatsvinden in de wijk Zuidbroek.*
- 5- Dit project kan overgedragen worden naar andere wijken in de gemeente Apeldoorn.*

(uit: Kinderen maken muziek, aanvraag subsidie, Hermkens, 27 maart 2013)

Meer informatie:

<http://www.oranjefonds.nl/project/stichting-kristal-samen-leven-apeldoorn>

<http://www.kroonpad.nl/Actueel/nieuws/Paginas/Samen-muziek-maken-in-Kristal.aspx>

Omschrijving les/project:

De leerlingen met de violen en gitaren verkennen vandaag hun instrument. De andere leerlingen sluiten even later aan en daarna wordt er gezamenlijk gezongen en gemusiceerd.

Beginsituatie:

Beginsituatie betekenisvol onderwerp

De leerlingen kennen via allerlei kanalen musici die gitaar spelen. Het spreekt leerlingen aan. De musici zijn soms idolen voor de leerlingen. De viool is voor een aantal leerlingen minder bekend, ze kennen de vioolmuziek meestal op afstand en dan met name de klassieke vioolmuziek.

Leerlingen vinden het heerlijk om samen te zingen. Een instrument mogen bespelen hangt vaak af van wat er thuis wordt aangeboden. De leerlingen leren op Het Kristal onder andere de gitaar of de viool te spelen. Ze hebben pas enkele lessen op school gehad en komen bijeen in het leerorkest. De liedjes die worden gezongen spreken de leerlingen aan qua muziek en ritme.

De leerlingen hebben ervaring met het beluisteren en zingen van liedjes uit de hele wereld. Overal om ons heen klinkt muziek. Ze kennen verschillende stijlen en genres en weten dat er muziek is uit andere tijden en van andere culturen. Het is niet duidelijk of de leerlingen een diepere betekenis aan muziek kunnen geven. In deze les wordt gezongen en wordt niet de muziek zelf of de tekst besproken.

Beginsituatie klank- en vormaspecten en materialen/technieken

Beginsituatie aspect klank:

De meeste leerlingen hebben weinig ervaring met snaar- of andere instrumenten, behalve de gebruikelijke school instrumenten.

De leerlingen hebben kort geleden kennis gemaakt met het snaarinstrument, ze horen het verschil tussen de klanken en toonhoogte van de snaren en hebben kennis gemaakt met de effecten van het aanraken van deze snaren, zoals tokkelen, strijken, aanslaan. Ze herkennen de klanken maar kunnen daar nog geen noten aan verbinden.

De leerlingen hebben ervaring met kleinere verschillen in hoogte/laagte van klanken, met zingen bijvoorbeeld. Sommige leerlingen hebben thuis al geoefend op hun instrument en weten ook al dat de vingerzetting de hoogte/laagte van de klank beïnvloedt. Ze hebben in andere muzieklessen kennis gemaakt met klanken die hard/zacht, kort/lang zijn. De verschillen in ervaring zijn redelijk groot.

Beginsituatie aspect vorm:

De leerlingen kennen liedjes en ritmes waarbij muzikale elementen worden herhaald. Ze kennen liedjes met grote contrasten. Denk daarbij aan refreinen en coupletten zingen, steeds terugkomende stukjes muziek, canon.

Beginsituatie aspect ritme:

De leerlingen hebben ervaring met ritmes op schoolinstrumenten en kunnen langzaam of snel spelen, zich aan een eenvoudig ritme houden. Ze kunnen vertragen of versnellen.

Beginsituatie materiaal/techniek:

Voor de meeste leerlingen is het instrument nieuw. Ze kennen vooral op school de gebruikelijke klank- en ritme instrumenten. Een aantal leerlingen hebben vorig jaar al deelgenomen aan het leerorkest met een ander instrument (viool en gitaar worden omgewisseld).

Beginsituatie competenties:

De leerlingen hebben geen expliciete ervaring met de fasen van het creatieve proces: het oriënteren, onderzoeken en experimenteren of het evalueren. Tijdens de uitvoering van de muziekles spelen ze tegelijkertijd en met heel veel andere leerlingen. Het is niet erg gebruikelijk dat leerlingen bij de muzieklessen gaan experimenteren. Hier geldt vooral voor- en nadoen en spelen en zingen zoals afgesproken.

Typisch voor muziek(-onderwijs) is dat leerlingen naast het muziek bedenken, uitvoeren en noteren, voor een groot deel in de muziekles bezig zijn met reproductie: de leerlingen zingen bestaande liederen of spelen bestaande liedbegeleidingen en speelstukken. Ze hebben samen gezongen en muziekinstrumenten bespeeld op hun eigen school en met andere leerlingen. In deze les wordt er aan het einde niet geëvalueerd.

Competenties & Fasen van het creatieve proces

Beschrijving oriënteren (inclusief reflecteren):

In deze fase maken de leerlingen kennis met de viool door het instrument op verschillende manieren vast te houden en de strijkstok goed te bewegen op de snaren. Ze gaan vervolgens gezamenlijk in korte opdrachtjes de viool verder verkennen. De leerlingen op de gitaar maken een zelfde proces door. 🗨️ 🗨️

Sommige gitaarlerlingen en een enkele viool leerlingen zijn al meer ervaren en krijgen andere opdrachten. Zij mogen een akkoord spelen of een bepaalde noot strijken.

Wanneer ze de viool op de bruikbare manier kunnen

vasthouden mogen ze op een afgesproken teken vier keer strijken en daarna geen geluid maken. 🗨️

Ze worden gestimuleerd de viool op klassieke wijze vast te houden, maar als dat niet kan wegens fysieke beperkingen of door de leuning van een rolstoel, dan mag het ook op een andere manier. De tweede opdracht is het strijken van twee snaren, eerst de E- en daarna de D- snaar. Er worden afspraken gemaakt over het gebruik van het kostbare instrument.

Het zingen van de liederen gebeurt stap voor stap. Met behulp van een groot digitaal scherm krijgen leerlingen instructie over het zingen en de tekst. De liederen zijn zeer ritmisch en vrolijk. Het lied *Sing* van Ed Sheeran kennen ze van radio en tv, het andere lied sluit vooral aan omdat het over drummen gaat en een heerlijk opzweepend ritme heeft.

De leerlingen volgen de opdrachten binnen een vaste structuur. Op een teken wordt gezamenlijk gestart en geëindigd. Bij de liedjes krijgen de leerlingen ondersteuning van het grote digitale scherm. Hierop staat met kleur aangegeven welke akkoorden gespeeld moet worden. Deze kleur wordt ook nog eens benadrukt door dat enkele vakleerkrachten rondlopen met twee buizen waarvan de kleur aansluit bij het te spelen akkoord. De leerlingen worden ondersteund door vakleerkrachten, eigen leerkrachten en vrijwilligers. De groep als totaal wordt bij het musiceren en bij het zingen aangestuurd door een centrale vakleerkracht.

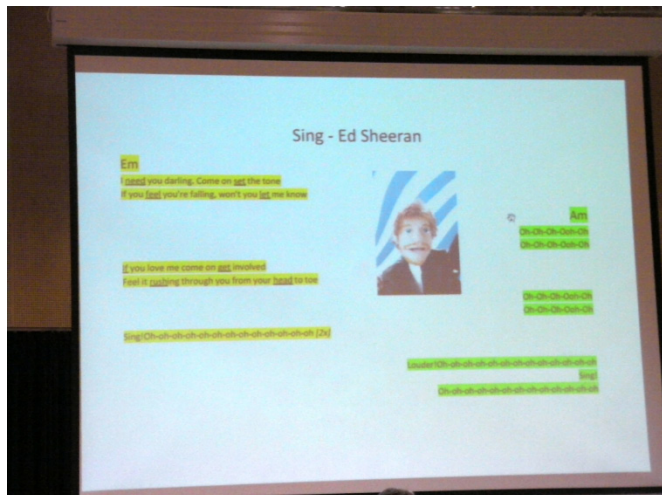
Fase onderzoeken en uitvoeren (inclusief reflecteren)

De fasen onderzoeken en uitvoeren lopen door elkaar. Het accent ligt op de uitvoering.

De leerlingen leren een instrument bespelen en samenspelen. Dit vereist veel oefening en concentratie. Alle leerlingen maken samen muziek, ook al is dat nog heel eenvoudig. De violen snerpen, maar samen met de begeleiding op gitaren en cajon is het een vrolijke boel.

De leerlingen krijgen voortdurend stimulerende opmerkingen en positieve feedback. Leerlingen die hun instrument slordig gebruiken en zich niet aan de regels houden worden gecorrigeerd. Er is ook ruimte voor verschillen in niveau van uitvoering. Iedereen doet naar kunnen mee.

Daarna zingen ze het lied *Sing* en tot slot het lied van André Rooijmans en Arie Keyzer *M'n drumstel*. Het is vrolijk en valt duidelijk in de smaak. De leerlingen komen los en sommige drummen met hun handen op de zitting van een stoel. Ze gaan staan en bewegen erbij. Sommige leerlingen dansen. Op een natuurlijke, ontspannen manier wordt er met de verschillen tussen leerlingen omgegaan.

Er is geen ruimte voor reflectie in deze grote groep. Wel worden enkele

leerlingen die het moeilijk hebben even apart genomen om te bespreken wat er aan de hand is. Hier zorgt de eigen leerkracht voor. Ook wordt er regelmatig gevraagd hoe ze het spelen en zingen beleven. Zelfs enkele, aanvankelijk zeer stille leerlingen met ASS, reageren enthousiast. De leerling in de rolstoel heeft aangegeven dat ze liever met wat pijn en moeite op de viool speelt, dan dat ze steeds maar op een simpel bellenkransje moet spelen. Ze geniet van het spelen op de viool.

Fase evalueren (inclusief reflecteren)

De leerlingen worden niet expliciet bevraagd hoe ze de les hebben ervaren en wat ze geleerd hebben. Na het spelen en zingen, wordt er afgesloten en gaan de leerlingen weer naar hun eigen school. In de lessen op school wordt er volgens de vakleerkracht wel regelmatig geëvalueerd.

In deze les is gewerkt aan de onderstaande competenties uit de leerlijn muziek (groep 5-6):

Competenties fase oriënteren (inclusief reflecteren):

- De leerling kan actief luisteren naar (live) muziek uit een breed muziek(-theater) repertoire, aansluitend bij zijn belevingswereld.

Competenties onderzoeken (inclusief reflecteren):

- De leerling kan muzikale thema's in muziek van een breed repertoire herkennen en benoemen.
- De leerling kan met gebruikmaking van klank- en vormaspecten van muziek bewust structuur aanbrengen in zijn composities.

Competenties uitvoeren (inclusief reflecteren):

- De leerling kan een lied zelfstandig correct zingen.
- De leerling kan in canon zingen.
- De leerling kan eenvoudige ritmische en melodische (begeleidings) patronen uitvoeren.
- De leerling kan adequaat reageren op een inzetgebaar bij canonzingen.
- De leerling kan bestaande grafisch- en traditioneel genoteerde composities auditief volgen en uitvoeren.
- De leerling kan tijdens het musiceren luisteren naar anderen en een kwalitatieve bijdrage leveren aan het gezamenlijke muzikale resultaat.

Presentatievorm: uitvoering in een orkest	Groepsvorm: samen met verschillende klassen, groep 6	Urenbesteding: wekelijks één uur + thuis oefenen
<p>Omgaan met verschillen tijdens de les met het leerorkest</p> <p>De leerlingen uit de vier scholen laten diverse verschillen zien:</p> <p><i>Interesse voor een instrument of voor zingen.</i> Sommige leerlingen hebben al snel een voorkeur, anderen zijn afwachtend. De leerlingen krijgen de tijd en de ruimte om hun voorkeuren te verkennen en aan te duiden.</p> <p><i>Competenties leerlingen</i> Sommige leerlingen zijn snel en hebben in enkele lessen in de klas en door thuis te oefenen al direct een voorsprong. Een leerling die al viool speelt mag meehelpen of voorspelen. Sommige leerlingen lijken het moeilijk of eng te vinden of lijken faalangst te hebben. De vakdocenten, leerkrachten en vrijwilligers geven gedifferentieerd individuele en groepsgerichte aanwijzingen. Er mogen verschillen zijn in uitvoering, bijvoorbeeld door een snaar of een heel akkoord te spelen of met behulp van hulpinstrument als de 'chord buddy' (een hulpstuk op de gitaar waardoor het spelen van een akkoord een stuk eenvoudiger wordt).</p> <p><i>Diverse achtergronden en culturen</i> Er zijn leerlingen uit allerlei achtergronden en culturen aanwezig. Niet iedereen wordt van thuis uit gestimuleerd om muziek te maken en een instrument te leren bespelen. Er wordt in het leerorkest kennis gemaakt met muziek uit de hele wereld. Tevens worden muziekinstrumenten uit andere landen bespeeld, bv. de cajon uit Spanje.</p> <p><i>Een lichamelijke of psychische beperking</i> Er zitten leerlingen in het leerorkest met een lichamelijke handicap waardoor het moeilijk is om op een gitaar te spelen. Er zitten ook leerlingen tussen die langdurig ziek zijn. Sommige leerlingen zijn druk en andere juist heel stil of zeggen niets, of hebben nauwelijks mimiek waaraan je kunt zien hoe ze dit samenspelen ervaren. De leerlingen die naast hun verstandelijke beperking autisme of ADHD hebben zijn in deze les nog een beetje op afstand. Ze zijn afwachtend en doen slechts aarzelend mee. Ze willen wel op een instrument spelen maar zingen nog liever niet. Uit de ervaringen van de docenten blijkt dat deze leerlingen liever in de eigen groep wilden blijven, maar door vooraf te bespreken en te visualiseren wat er gaat gebeuren in de les, zijn ze langzaam wat vertrouwen rijker en durven wat meer mee te ondernemen. Eén van deze leerlingen is wat sneller ontspannen geworden en maakt een dansbeweging, staande voor de groep. </p> <p>De begeleiders van deze groepen stimuleren de leerlingen door positieve feedback. De leerlingen die niet durven te zingen worden, afhankelijk van hun hulpvraag, met rust gelaten of juist aangemoedigd.</p>		

Omgaan met verschillen:

Het team van dit project houdt van een blanco insteek. Dat wil zeggen dat er vooraf zo weinig mogelijk gebruiksaanwijzing en adviezen over handicaps en/of beperkingen van de leerlingen worden gegeven. Volgens het team kan muziek namelijk andere dingen losmaken die er voor zorgen dat ze gewoon mee doen en plezier beleven aan muziek. Men wil op voorhand niet een leerling kennen vanuit een beperking. Natuurlijk wordt er wel voor veiligheid gekozen en zijn er, medisch gezien, overdrachten. Er komt van elke school altijd één leerkracht mee. Verder werken vakleerkrachten en vrijwilligers mee. Ze geven de leerlingen advies, doen dingen voor, geven suggesties en feedback. De mogelijkheden en kansen van de leerlingen staan voorop. Er wordt geobserveerd en de leerlingen wordt gevraagd wat ze prettig vinden. De docenten bieden praktische lessen en kijken wat de leerlingen nodig hebben. Dat wordt niet vooraf al dichtgetimmerd.

In de les zien we een jongen in een rolstoel die niet wil meedoen, in verzet komt en gaat huilen. Er wordt in een aparte ruimte door de leerkracht met deze leerling gesproken. Na 10 minuten komt hij binnen en doet mee.

Enkele leerlingen die zich grensoverschrijdend gedragen door onvoorzichtig met hun instrument om te gaan of met hun vioolstok gaan schermen, worden direct en op een rustige manier aangesproken. Ze zijn meteen kalm.

De onderlinge band tussen de verschillende leerlingen:

Door de wekelijkse ontmoetingen tussen de leerlingen, met en zonder een beperking, ontstaat er volgens het projectteam wederzijds begrip en respect. Men leert omgaan met de verschillen en ervaart de overeenkomsten. Vanuit deze verschillen en overeenkomsten wordt eigen handelen in perspectief geplaatst. Tijdens de lessen op school gebeurt dat eveneens.

